

การศึกษาเปรียบเทียบผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อทำข้าวโพดหมัก (Corn silage)

ชัยณรงค์ บุหงาวงษ์, จุฬานีย์ น่วมจิตร, ปชาบดี คงเพชรศักดิ์ และ นวนน จันทประสาร

แผนกวิชาการโคนม กองพัฒนาการเลี้ยงโคนม ฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงโคนม

องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบลักษณะผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำนวน 4 รหัสพันธุ์ ได้แก่ WS401, WS402, WS407 และ WS 418 โดยทำการสำรวจแปลงปลูก เตรียมดิน และปลูกปอเทืองเพื่อเพิ่มสารอาหารและแร่ธาตุในดิน ปลูกข้าวโพดด้วยเครื่องจักรที่มีระยะระหว่างแถวปลูก 75 เซนติเมตร ระยะระหว่างต้นโดยประมาณ 18- 20 เซนติเมตร การดูแลรักษาจะเฉพาะบริเวณรอบๆ แปลง ไม่มีการกำจัดวัชพืชและไม่ใส่ปุ๋ยตลอดการทดลอง จากการทดลอง พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความสูงเฉลี่ยของข้าวโพดในแต่ละช่วงของทุรหัสพันธุ์มีความใกล้เคียงกัน ซึ่งข้าวโพดรหัส WS 402 มีความสูงในทุกๆ ช่วงที่สุด ด้านผลผลิตข้าวโพดรหัส WS 401 มีน้ำหนักของผลผลิตต่อต้น ฝักรวมเปลือก ฝักและเปลือกมากที่สุด ส่วน WS 418 มีน้ำหนักของลำต้นและใบข้าวโพดรหัสมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบคุณค่าทางโภชนาการ รหัส WS 402 มีค่าเปอร์เซ็นต์เยื่อใย (%CF, NDF, ADF และ ADL) สูงที่สุด รหัส WS 401 มีค่าเปอร์เซ็นต์วัตถุดิบแห้ง (%DM) เปอร์เซ็นต์ไขมัน (%EE) และเปอร์เซ็นต์คาร์โบไฮเดรตละลายน้ำ (%NFE) สูงที่สุด รหัส WS 418 มีค่าเปอร์เซ็นต์โปรตีน (%CP) และเปอร์เซ็นต์เถ้า (%Ash) สูงที่สุด สามารถสรุปได้ว่า ข้าวโพดที่เหมาะสมจะนำไปใช้เป็นข้าวโพดหมักมากที่สุด คือ รหัส WS 401 เนื่องจากให้ผลผลิตและมีความเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ : ข้าวโพด, ผลผลิต

บทนำ

อาหารหยาบ หรืออาหารเยื่อใย เป็นอาหารที่มีความจำเป็นต่อสัตว์เคี้ยวเอื้อง เนื่องจากจุลินทรีย์ในกระเพาะหมักของสัตว์เคี้ยวเอื้อง จะเข้าย่อยสลายเพื่อให้ได้โภชนาการสำหรับจุลินทรีย์เองและสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้อง อาหารที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ พืชอาหารสัตว์ที่อยู่ในรูปต่าง ๆ ทั้งสด แห้ง หมัก (วิโรจน์, 2559) คุณภาพของพืชอาหารสัตว์ จะส่งผลโดยตรงต่อสมรรถนะการผลิตของโคนม ซึ่งถูกควบคุมโดยปัจจัยทางพฤติกรรมของสัตว์เอง เช่น ปริมาณการกินได้ ความสามารถในการใช้อาหาร ประสิทธิภาพการย่อยได้ เพื่อให้เหมาะสมต่อการทำงานของระบบการย่อยอาหาร สิ่งสำคัญ คือ คุณภาพของอาหารหยาบที่จะเป็นตัวกำหนดปริมาณการใช้อาหารขึ้น หากอาหารหยาบมีคุณภาพต่ำ อาหารชั้นที่เสริมจำเป็นต้องมีคุณค่าทางโภชนาการสูงหรือใช้ในปริมาณมาก เพื่อให้เกิดความสมดุลของสารอาหารที่สัตว์ควรได้รับ ข้าวโพดถือเป็นพืชอาหารสัตว์ที่มีความสำคัญในกลุ่มพืชอาหารสัตว์ เนื่องจากเป็นพืชที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง ใช้ได้หลายรูปแบบ คือ ใช้ได้ทั้งเปลือก ฝัก ชัง ต้น และใบ เป็นอาหารหยาบในสภาพสด แห้ง และหมัก ส่วนเมล็ดมักใช้เป็นอาหารชั้นแหล่งพลังงาน การเลือกชนิดพันธุ์ข้าวโพดให้เหมาะสมกับการปลูกพืชเพื่อทำข้าวโพดหมัก หากเลือกชนิดของพันธุ์ข้าวโพดไม่เหมาะสมจะส่งผลต่อกระบวนการผลิต ดังนั้นควรเลือกพันธุ์ที่ปรับตัวได้ดีต่อสภาพพื้นที่ปลูกสามารถทนทานต่อโรคและ

แมลง อีกทั้งคุ้มค่าต่อการลงทุนสำหรับการผลิตพืชอาหารหยาบที่มีคุณภาพเพื่อเพิ่มสมรรถภาพการผลิตในฟาร์มของเกษตรกรได้ โดยฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงโคนมได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดจากคุณวีระชัย ศรียี่สุน จำนวน 4 รหัสพันธุ์ ได้แก่ WS407,WS402,WS418 และ WS401 เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและผลผลิตสำหรับนำไปใช้เป็นพืชอาหารหยาบคุณภาพดีสำหรับโคนม อีกทั้งเป็นแนวทางในการส่งเสริมการปลูกพืชอาหารหยาบสำหรับโคนมอินทรีย์

วิธีการดำเนินงาน

ขั้นตอนการเพาะปลูกข้าวโพดมีกระบวนการเหมือนกับการปลูกข้าวโพดทั่วไป โดยก่อนทำการปลูกควรสำรวจสภาพพื้นที่ใช้ปลูก ลักษณะเนื้อดิน พร้อมทั้งปรับปรุงพื้นที่เพาะปลูก เพื่อให้พืชสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิต โดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งมีหลายชนิด เช่น ปุ๋ยคอก,ปุ๋ยหมัก เป็นต้น แต่การใช้ปุ๋ยอินทรีย์มีข้อจำกัด ต้องใช้ในปริมาณมากต่อไร่ ไม่สะดวกในการขนย้าย ดังนั้นจึงมีอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุและง่ายต่อการปฏิบัติ คือ การใช้ปุ๋ยพืชสดเป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้จากการไถกลบ ลำต้น ใบ และส่วนต่างๆ ของพืช โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่วในช่วงระยะออกดอกซึ่งเป็นช่วงที่มีธาตุอาหารสูงสุด เช่น ถั่วพราง,ถั่วพุ่ม, ถั่วแปบ,ถั่วเขียว, ถั่วลาย, โสนอินเดีย, โสนอัฟริกัน, ไมยราบไร้หนาม,และปอเทือง เป็นต้น

แปลงที่ใช้ในการศึกษาเดิมเป็น แปลงหญ้าสำหรับแพะเล็ม ดินมีลักษณะแข็งมีหญ้าและวัชพืชปกคลุมพื้นที่อย่างหนาแน่น จึงได้ไถพลิกหน้าดิน เพื่อกำจัดวัชพืชและปรับปรุงคุณภาพของดินด้วยปอเทืองสำหรับไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสด ซึ่งปอเทืองเป็นพืชฤดูเดียวตระกูลถั่วที่ทนแล้ง เพาะปลูกง่าย มีลักษณะลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้านสาขามากสูงประมาณ 100-300 เซนติเมตร ใบเรียวยาว ดอกสีเหลือง ฝักเป็นทรงกระบอกยาว 3-6 เซนติเมตร เมล็ดรูปร่างคล้ายหัวใจสีน้ำตาล วิธีการปลูกปอเทืองเริ่มจากการไถบุกเบิก หรือไถตะด้วยผาน 3 ตากดินทิ้งไว้ 10 วันเพื่อกำจัดวัชพืชและแมลง นำเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้หว่านลงในแปลงให้ทั่ว ในอัตรา 5 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งการหว่านเมล็ดพันธุ์เป็นวิธีที่สะดวก ประหยัดเวลา และแรงงาน จากนั้นไถพรวนด้วยผาน 7 เพื่อกลบเมล็ด เมื่อปอเทืองออกดอกอายุประมาณ 2 เดือน ทำการไถกลบด้วยผาน 3 ตากดินไว้อีก 15 วันแล้วจึงไถพรวนดินด้วยผาน 7 อีกครั้งเพื่อให้ดินมีความร่วนซุยยิ่งขึ้นสำหรับปลูกข้าวโพด

การทดลองปลูกข้าวโพดเพื่อเปรียบเทียบผลผลิต โดยนำเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดจำนวน 4 รหัสพันธุ์ ได้แก่ WS401, WS402, WS 407 และ WS 418 มาใส่เครื่องปลูก ระยะห่างระหว่างแถวปลูก 75 เซนติเมตร ระยะระหว่างต้นโดยประมาณ 18- 20 เซนติเมตร ดูแลรักษาด้วยการกำจัดวัชพืชโดยการไถเฉพาะบริเวณรอบๆ แปลง ไม่มีการกำจัดวัชพืชและ ไม่ใส่ปุ๋ยตลอดการทดลอง การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวโพดจะเก็บเมื่ออายุประมาณ 60-70วัน (ตัดสดทั้งต้นและฝัก) ซึ่งเป็นอายุที่เหมาะสมในการเก็บผลผลิต

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

ผลจากการทดลองปลูกข้าวโพดทั้ง 4 รหัสพันธุ์ พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความสูงเฉลี่ยของข้าวโพดในแต่ละช่วงของทุรหัสพันธุ์มีความใกล้เคียงกัน (ตารางที่ 1) ซึ่งข้าวโพดรหัส WS 402 มีความสูงในทุกๆ ช่วง

ที่สุด การที่ต้นข้าวโพดแต่ละรหัสพันธุ์มีความสูงไล่เลี่ยกัน เนื่องมาจากก่อนการทดลองได้มีการเตรียมแปลงด้วยการทำปุ๋ยพืชสดจากปอเทือง มีประโยชน์ช่วยดึงไนโตรเจนลงมาในดิน อีกทั้งแปลงทดลองเคยใช้ปลูกหญ้าที่มีการใช้ปุ๋ยคอกบำรุงดินมาก่อน และด้วยขั้นตอนการเตรียมแปลงโดยการไถและตากดิน ช่วยกำจัดวัชพืช เมื่อต้นข้าวโพดมีลำต้นสูง บังแสงแดดทำให้วัชพืชไม่สามารถรับแสงแดดได้ ต้นข้าวโพดที่มีลำต้นสูงสามารถควบคุมการเจริญเติบโตของวัชพืชได้

เมื่อเปรียบเทียบด้านผลผลิตของข้าวโพด พบว่า ข้าวโพดรหัส WS 401 มีน้ำหนักของผลผลิตต่อต้นฝักรวมเปลือก ฝักและเปลือกมากที่สุด ส่วนลำต้นและใบข้าวโพดรหัส WS 418 มีน้ำหนักมากที่สุด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความสูงเฉลี่ยลำต้นของข้าวโพด 4 รหัสพันธุ์

ค่าความสูงเฉลี่ย (เซนติเมตร)	รหัสเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด			
	WS 401	WS 402	WS 407	WS 418
โคนต้นถึงกาบใบสุดท้าย	242.8	259.2	252.6	249.6
โคนต้นถึงปลายดอก	288.2	315.0	298.4	304.2
ความสูงดอก	45.4	55.8	45.8	54.6

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลผลิตของข้าวโพด 4 รหัสเมล็ดพันธุ์

รหัสเมล็ดพันธุ์ ข้าวโพด	ค่าเฉลี่ย (กิโลกรัม)				
	ฝัก	เปลือก	ลำต้นและใบ	ฝักรวม เปลือก	ผลผลิตต่อ ต้น
WS 401	0.279	0.238	1.039	0.516	1.555
WS 402	0.247	0.192	0.904	0.439	1.343
WS 407	0.207	0.168	0.922	0.376	1.298
WS 418	0.253	0.193	1.070	0.446	1.516

เมื่อเปรียบเทียบคุณค่าทางโภชนาการของข้าวโพดทั้ง 4 รหัสพันธุ์ (ตารางที่ 3) พบว่า รหัส WS 402 มีค่าเปอร์เซ็นต์เยื่อใย (%CF, NDF, ADF และ ADL) สูงที่สุด รหัส WS 401 มีค่าเปอร์เซ็นต์วัตถุแห้ง (%DM) เปอร์เซ็นต์ไขมัน (%EE) และเปอร์เซ็นต์คาร์โบไฮเดรตละลายน้ำ (%NFE) สูงที่สุด รหัส WS 418 มีค่าเปอร์เซ็นต์โปรตีน (%CP) และเปอร์เซ็นต์เถ้า (%Ash) สูงที่สุด จะเห็นว่าทุกรหัสพันธุ์จะมีคุณค่าทางโภชนาการใกล้เคียงกัน หากพิจารณาจากคุณค่าทางโภชนาการสามารถวางแผนการเก็บผลผลิตได้ โดยควรเก็บผลผลิตข้าวโพดรหัส WS 402 ก่อนรหัสอื่น ในขณะที่รหัส WS 401 ควรเก็บเกี่ยวหลังสุด เนื่องจากรหัส WS 402 มีค่าเยื่อใยมากกว่ารหัสอื่นๆ ซึ่งแสดงถึงลักษณะที่แก่กว่าข้าวโพดรหัสอื่นในระยะเวลาปลูกเท่ากัน เมื่อเปรียบเทียบกับรหัส WS 401 ที่มีค่าเยื่อใยต่ำกว่าข้าวโพดรหัสอื่นๆ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคุณค่าทางโภชนาการของข้าวโพด 4 รหัสเมล็ดพันธุ์

รหัสเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด	คุณค่าทางโภชนาการ (เปอร์เซ็นต์)										
	DM*	CP*	EE*	CF*	Ash*	NFE*	ADF	NDF	ADL	Cellulose	Hemicellulose
WS 401	23.87	10.52	2.16	28.33	5.27	53.72	35.33	53.25	9.54	25.79	17.92
WS 402	18.24	8.98	0.98	38.00	5.60	46.44	47.92	71.45	10.46	37.46	23.53
WS 407	20.71	10.40	1.86	31.17	5.70	50.87	37.76	56.38	9.78	27.98	18.62
WS 418	19.67	11.94	1.91	31.47	6.81	47.87	40.92	57.11	10.02	30.90	16.19

หมายเหตุ *DM = Dry matter (วัตถุแห้ง), CP = Crude protein (โปรตีน), EE = Ether extract (ไขมัน), CF = Crude fiber (เยื่อใย), Ash = เถ้า, NFE = Nitrogen free extract (คาร์โบไฮเดรตที่ละลายน้ำ)

การปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์จะได้ผลผลิต 2 ลักษณะ คือ ผลผลิตเป็นเมล็ดสำหรับผลิตเป็นอาหารชั้นหรือจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ และผลผลิตทั้งต้นสำหรับเป็นข้าวโพดสดหรือทำข้าวโพดหมัก ซึ่งระยะเวลาที่ใช้ในการปลูกและผลผลิตต่อไร่ที่ได้จะแตกต่างกัน (ตารางที่ 4) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเกษตรกรว่าต้องการใช้ผลผลิตในลักษณะใด ส่วนต้นทุนของการผลิตข้าวโพดทั้ง 2 ลักษณะ (ตารางที่ 5) พบว่ามีต้นทุนแตกต่างกัน เนื่องจากการปลูกข้าวโพดแบบทั่วไปมักใช้ปุ๋ยเคมีและต้องกำจัดวัชพืชระหว่างการปลูก ในขณะที่การปลูกเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตในแปลงทดลองใช้ปุ๋ยพืชสดและกำจัดวัชพืชตั้งแต่การเตรียมดิน ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเหมือนการปลูกทั่วไป ส่งผลให้ต้นทุนถูกกว่านั่นเอง

ตารางที่ 4 ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยจากการปลูกข้าวโพดเพื่อจำหน่ายเมล็ดและทำข้าวโพดหมัก

ลำดับ	รายการ	อายุการเก็บเกี่ยว (วัน)	เฉลี่ยผลผลิต/ไร่ (กิโลกรัม)
1	ปลูกเพื่อจำหน่ายเมล็ด ¹	120	1,000
2	ปลูกเพื่อทำข้าวโพดหมัก ²	70	13,700

หมายเหตุ ¹ ข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั่วไปเพื่อผลิตเมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใช้ระยะเวลา 120 วัน

² ปลูกเพื่อทดลองใน อ.ส.ค.

ตารางที่ 5 ต้นทุนการผลิตข้าวโพด

ลำดับ	รายการ	จำนวนหน่วย ที่ใช้/ไร่	ราคา/ หน่วย (บาท)	ลักษณะการปลูกข้าวโพด	
				แบบทั่วไป ¹	เปรียบเทียบ ผลผลิต ²
				ต้นทุน/ไร่ (บาท)	ต้นทุน/ไร่ (บาท)
1	ค่าไถตะ	1 ครั้ง	350	350	350
2	ค่าเมล็ดปอเทือง	5 กิโลกรัม	50	-	250
3	ค่าปลูกปอเทือง (แบบหว่าน)	1 ไร่	80	-	80
4	ค่าไถแปร (ไถกลบเมล็ด)	1 ครั้ง	250	-	250
5	ค่าไถตะ (ไถกลบปอเทืองเป็นปุ๋ยพืชสด)	1 ครั้ง	350	-	350
6	ค่าไถแปร (ไถย่อยดิน)	1 ครั้ง	250	-	250
7	ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด	4 กิโลกรัม	140	560	560
8	ค่าจ้างปลูก	1 ไร่	150	150	150
9	ค่ายาคุมวัชพืช	0.6 ก่อ่ง	150	90	-
10	ค่าไถกำจัดวัชพืช	1 ครั้ง	170	170	-
11	ค่ายาฆ่าหญ้า	0.3 ลิตร	450	135	-
12	ค่าปุ๋ยรองพื้น	15 กิโลกรัม	15	225	-
13	ค่าปุ๋ยยูเรีย	25 กิโลกรัม	13	325	-
14	ค่าปุ๋ยสูตร	10 กิโลกรัม	18	180	-
รวม				2,435	2,240

หมายเหตุ ¹ ข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั่วไป

² ปลูกเพื่อทดลองใน อ.ส.ค.

สรุปผลการทดลอง

สรุปผลการทดลอง จากการศึกษาการเปรียบเทียบผลผลิตข้าวโพด 4 รหัสพันธุ์ พบว่า ผลผลิตที่ได้แต่ละรหัสพันธุ์มีความใกล้เคียงกัน เหมาะที่จะนำไปผลิตเป็นต้นข้าวโพดหมัก โดย WS 401 เป็นรหัสพันธุ์ข้าวโพดที่ให้ผลผลิตดีที่สุด

เอกสารอ้างอิง

วิโรจน์ ภัทรจินดา. 2559. อาหารและฟาร์มโคนมสมัยใหม่. ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาคผนวก

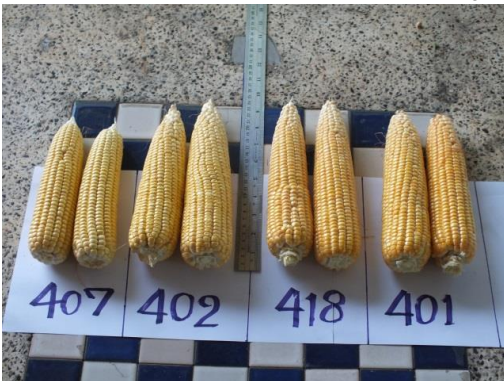
ภาพที่ 1 - 2 เตรียมแปลงสำหรับปลูกข้าวโพด

ภาพที่ 3 - 4 ปลูกข้าวโพดใช้เครื่องจักร โดยปลูกเรียงตามรหัสพันธุ์

ภาพที่ 5 - 6 วัดการเจริญเติบโตและผลผลิตข้าวโพดแต่ละรหัสพันธุ์

ภาพที่ 7 ข้าวโพดแต่ละรหัสพันธุ์